

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Van Yüzüncü Yıl University
The Journal of Social Sciences Institute
Yıl / Year: 2020 - Sayı / Issue: 48
Sayfa/Page: 87-114
ISSN: 1302-6879

Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Kız Çocuklarının Eğitimi Sorunu*
Social Gender Roles and the Problem of Education of Girls in the Stories of Ayla Kutlu

- Neşe UCA*
- Kenan BULUT**

*Öğretmen, MEB (Milli Eğitim Bakanlığı),
Van / Türkiye
Teacher, Ministry of National Education,
Van / Turkey
neseuca7272@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6356-3714

**Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl
Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı,
Van / Türkiye
Assist. Prof. Dr., Van Yüzüncü Yıl
University, Faculty of Education,
Department of Turkish Language
Education Van / Turkey
kenanbulut80@yyu.edu.tr
ORCID: 0000-0003-4771-0459

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type:
Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received:
11/02/2020
Kabul Tarihi / Date Accepted:
14/06/2020
Yayın Tarihi / Date Published:
30/06/2020

Atrf: Uca, N. & Bulut, K. (2020). Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Kız Çocuklarının Eğitimi Sorunu. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 48, 87-114

Citation: Uca, N. & Bulut, K. (2020). Social Gender Roles and the Problem of Education of Girls in the Stories of Ayla Kutlu. *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, 48, 87-114

Öz

Ayla Kutlu, zengin birikimi ve bakış açısıyla eserlerinde inceleme merakı uyandıran Modern Türk Edebiyatı'nın seçkin yazarlarından. 1970 sonrasında kadına ve kadın sorunlarına yaklaşımla dikkat çeken eserler vermiş olan Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde, kadınların sorunlarına yönelik birçok önemli nokta yer almaktadır. Bu çalışmada, Kutlu'nun hikâyelerinden hareketle cinsiyet, cinsiyet tutumları içinde kadının rolü, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumundaki etkenler, toplumun kız çocuklarına bakışı, kız çocuklarına-kadına karşı kullanılan dil ve üslup, toplumun eğitime yaklaşımı ele alınmıştır. Araştırmada Ayla Kutlu'nun dört hikâye kitabındaki otuz beş hikâyesi incelenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Veriler doküman incelemesine göre toplanmış, betimsel analizle değerlendirilmiştir. Çalışmada yazarın hikâyeciliği ve Türk edebiyatında kadının konumuna değinilmiş, incelenen hikâye kitapları çerçevesinde eğitimde yaşanan sıkıntılar ve özellikle kız çocuklarına yönelik eğitim sorunları, kız çocuklarının okumaması durumunda toplumun ne tür sorunlarla karşılaşacağı üzerinde durulmuştur. Cinsiyetçi tutumlar ve kız çocuklarının eğitim sorunlarının göz ardı edilmesinin toplumda oluşturacağı kayıplar üzerine ortaya konan görüşler, benzer çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak tartışılmış ve çeşitli önerilere yer verilmiştir. **Anahtar Kelimeler:** Ayla Kutlu, hikâye, toplumsal cinsiyet rolleri, kadın, kız çocuklarının eğitimi sorunu.

* Bu çalışma, "Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Kız Çocuklarının Eğitimi Sorunu" adlı yüksek lisans tezinden uyarlanmıştır.

Abstract

Ayla Kutlu who has reached accumulation and perspective in her works is one of the distinguished writers of Modern Turkish Literature. After 1970, Ayla Kutlu made remarkable studies with his approach to women and women's problems. In the content of Ayla Kutlu's stories, there are intensive examples of understanding women's problems. In this study, based on the stories of Kutlu, gender, the role of women in gender attitudes, the effect of factors on the formation of gender and social gender roles, society's perspective on girls, language and wording used against girls-women, society's approach to education were examined. Thirty-five stories of Ayla Kutlu's four story books were examined in the study. The research was carried out by using document review, which is one of the qualitative research methods. The data were collected according to the document review and analyzed using descriptive analysis. In the study, the storytelling of the author and the position of woman in Turkish literature are mentioned, educational difficulties within the framework of the studied story books and educational problems especially for girls, what kind of problems will society face if girls do not read, etc. issues are emphasized. Opinions put forward on the losses to be caused in society due to genderist attitudes and ignoring girls' educational problems, results of similar studies are compared and discussed and various suggestions were included.

Keywords: Ayla Kutlu, story, gender roles of social, woman, girls' education problem.

Giriş

Birbirinden farklı birtakım özelliklere sahip olan kadın ve erkeğin biyolojik oluşumları ve istekleri de ayrıdır. Biyolojik birer varlık olarak iki cinsiyetin de hassas, güçlü ve zayıf yönleri bulunur. Her iki cinsiyetin de yeryüzünde devamlılık sağlamak için doğuştan getirdikleri özellikleri vardır. Kadının çocuk doğurması, erkeğin bunu yapamaması ya da erkeğin ağır kaldırmaması, kadının fiziksel olarak bedeninin buna yeterli düzeyde olmaması bu konuda akla gelen ilk örnekler olarak sayılabilir.

Toplum, bireylerden kültürel birtakım rollere göre yaşamasını ister. Bu roller, toplumsal cinsiyet rolleridir. “Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyetler arasındaki farklılıkların ya da bir başka deyişle kadın ile erkek arasındaki ilişkilerin toplumsal olarak yapılandırılması, üretilmesi durumunu ifade etmektedir” (Çilingir, 2006: 10). Cinsiyet, insanın yaratılışıyla oluşmaktayken toplumsal cinsiyet kültürün bireye aktardıklarıdır ve bireyin hayatının her aşamasında etkili olmaktadır. “Kadın ve erkeğe sosyal açıdan verilmiş olan roller ve sorumluluklar olarak tanımlanan toplumsal cinsiyet, birçok faktör tarafından

belirlenmekte ve toplumsal cinsiyet, bireyleri hayatının her aşamasında farklı biçimlerde etkilemektedir” (Pekel, 2019: 30).

Kadınlar ve erkekler biyolojik bir varlık olmanın ötesinde toplumsal rolleri benimseyen bireylerdir. Toplumsal roller, toplumun bireylerden beklentilerini içerir. İnsanlığın var olduğu günden bu güne değin kadın ve erkek birçok alanda birlikte mücadele etmiştir. Fakat zamanla erkek ve kadın rollerinde ayrımlara gidilmiştir. “Evdeki işler, yemek yapma, ütü yapma, temizlik ve çocuk bakımı çoğu zaman kadının sorumluluğundadır. Erkekler ise daha sert, sinirli, tartışmalarda alttan almayan bir konumdadır” (Akgül Gök, 2013: 9). Genellikle geleneksel toplumlar, kadın ve erkek arasındaki farklılığı biyolojik olmaktan çıkarır ve cinsiyet eşitsizliğine zemin oluşturur. “Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin benimsenerek; aile içinde; çocuk bakımı, ev iççiliği, yaşlı ve hasta bakımı gibi birçok rolün kadına yüklenmesi, erkeğin iş yaşamına ve sosyal alanlara dâhil olabilmesi, evde erkeğin söz sahibi olması ve kadının yok sayılması cinsiyet eşitsizliklerinin en çekirdekteki durumunu göstermektedir” (Özmete ve Yanardağ, 2016: 93).

Bir toplumun kadına bakış açısı, kadına yaklaşımı, adalet anlayışı o toplumun gelişmişlik düzeyiyle paraleldir. “Küreselleşen dünyada demokrasinin gelişmesinde kadınların ve kadınlara sağlanan hakların önemli bir yeri vardır. Hatta kadınların sahip olduğu haklar ülkelerin gelişmişlik seviyesinin bir göstergesidir” (Küçük, 2015: 1). Demokratik bir ortamın sağlanabilmesi için kadın ve erkeğe verilen hakların eşit düzeyde olması gerekmektedir.

Kadınların fırsat eşitsizliğine uğraması birçok alanı etkilemektedir. Bu alanlardan biri eğitimidir. Eğitim; değerli bir yaşamın ön koşulu olmakla birlikte bireysel ve toplumsal değişim aracıdır. Eğitim, parçası olduğu toplumsal yapının ideolojisini yansıtır. Eğitim her bireyin hakkıdır. Her iki cinsiyet de eğitim hakkından eşit şekilde faydalanmalıdır. “Bir ülkenin her alanda en güçlü ve en iyi durumda olabilmesi ancak kadın-erkek ayrımı yapmadan herkese iyi bir eğitim sağlamış olması ile mümkündür” (Kayadibi, 2003: 19).

Kadının eğitim durumu, toplumun gelişim düzeyine doğrudan etki eder. Çünkü bir anne olarak kadın, çocuğu eğiten ilk öğretmendir. Haliyle toplumun eğitilmesinde üstlendiği rol, son derece önemlidir. Kadın, aynı şekilde toplumun gelişim düzeyinden de etkilenir. Kadının toplumdaki yeri düşünüldüğünde eğitilmiş olmasının önemi artmaktadır. Ancak ülkemizde kadının eğitim durumu henüz istenilen seviyeye ulaşmamıştır. Çünkü Türkiye’de, bütün olumlu çabalara rağmen, başta eğitim olmak üzere birçok alanda kadınlara ilgili eşitsizliklerin söz konusu olduğu, bu eşitsizliklerin her eğitim

kademesinde açık bir şekilde göze çarptığı görülmektedir (Seven ve Engin, 2007: 181). Kadının saygınlığının artmasında, eğitimine verilecek önemin yeri büyüktür.

Eğitim problemleri ve kız çocuklarının okuyamama sorunları başta olmak üzere kadının maruz kaldığı eşitsizliklere dikkat çeken birçok yazar vardır. Bu yazarlardan biri de Ayla Kutlu'dur. Antakya doğumlu (14.08.1938) olan Ayla Kutlu, ailenin ikinci çocuğudur. Babası Selahattin Kutlu, edebiyat tutkusu olan bir öğretmendir. Babasının mesleği icabı Ayla Kutlu'nun eğitim hayatı farklı okullarda geçmiştir. Başarılı bir öğrenci olarak bilinir.

Ayla Kutlu'nun yazarlığa yeteneği olduğu, çocukken okuma merakından anlaşılabilir. Ailesi ve kendisi okuma hayranıdır. "Aile efradı entelektüel olarak oldukça zengin ve doyurucu bir kitaplığa sahiptir" (Yıldırım Koyuncu, 2011: 319). Kutlu'nun böyle bir aileye mensup olması, sonrasında yazar olmasına olumlu yönden etki etmiştir. Okumak, Ayla Kutlu'ya farklı bir konum kazandırarak ayakları üstünde durmasına, en önemlisi de sesini daha özgür bir şekilde duyurmasına yardımcı olmuştur.

Ayla Kutlu doğduğu, büyüdüğü topraklardan etkilenmiştir. "Yazar altın çağı olan çocukluğu ve ilk gençliğini geçirdiği, benliğini borçlu olduğu kentini defalarca kurgu dünyasına taşımış ve her defasında anılarıyla yeniden inşa etmiştir" (Hatipoğlu, 2011: 107). Hikâyelerinde, Antakya bolca işlenir. Bunu eserlerinde sıkça dile getirmekten kaçınmaz.

Ayla Kutlu, eserlerinde kadını çokça anlatır. Kadının sorunlarını, bir kadın yaklaşımıyla ele alır. Eğitimsizliği ve kız çocuklarının okuyamama problemlerini kadın sorunlarının en önemli nedenlerinden birisi olarak işler. Eserlerinde, erkek egemen toplumda kadının yerini sorgular. Ayla Kutlu'nun eserlerinin çoğunda kişiler kadındır. "Ayla Kutlu'nun kahramanları -er kişileri ihmal etmeksizin- feodalizmin kıyılara köşelere ittiği insanlardır, yani kadınlar" (Atasü, 2011: 110).

Kutlu eserlerinde, her renkten farklı kişiliğe sahip fakat benzer kaderlerin yaşatıldığı kadınları işler. "Onların dünyası, karşılaştıkları haksızlıklar, direnme güçleri, iç zenginlikleri, paylaşılmayıp ellerinden alınan başarılar, haberi bile olmasa da suçlanan kimlikler, her kademede güçlü patriark rolünü üstlenmiş hâkim cinsin baskısı ve tüm bunlara direnme gücüyle var olan kadınlardı, benim dünyamın kahramanları" (Kutlu, 2011). İşlediği karakterler her gün rastlanan karakterlerdir.

Ayla Kutlu'nun anlattığı kadınların her gün karşılaştığımız kadınlar olarak hissettirilmesinde kullandığı dilin etkisi büyüktür.

“Çünkü dili tanır, dili sever; ona saygı duyar; onunla yaşamının, onu tanıtanın, onu sunmanın sorumluluğunu da taşır Ayla Kutlu” (Üstüner, 2011: 41). İnsanı geliştiren, insanın ufkunu açan bir dil kullanan yazar, vermek istediği mesajı doğru yere dil aracılığıyla ulaştırmaya çalışır.

Yazar, kadınlar aracılığıyla dönemin gerçeklerine değinmiştir. Dönemin sosyoekonomik durumunu, kadına bakışı, toplumun kadın kimliğine yaklaşım şeklini gözler önüne sermiştir. Yazar, hikâyelerinde cinsiyet/toplumsal cinsiyet rollerini ve bu rolleri oluşturan etkenleri, eğitimi özellikle de kız çocuklarının eğitiminin ihmal edilmesinin meydana getireceği sorunları yazmaya çalışmıştır.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Ayla Kutlu, kadın meselelerine yaklaşımını, eğitimsizliğin ve kullanılan üslubun kadın üzerindeki olumsuzluklarını, incelediğimiz dört hikâye kitabında yer alan toplam otuz beş hikâyede açık ya da kapalı şekilde hissettirmiştir. Bu yüzden Ayla Kutlu'nun hikâye kitaplarını incelemek, kitaplardaki toplumsal cinsiyet rolleri ve kız çocuklarının eğitimi sorunları ile ilgili unsurları belirlemek önem taşımaktadır. Bu çalışma; cinsiyet/toplumsal cinsiyet rollerinde kadının yerini sorgulamada, kadına karşı kullanılan dil/üslup yönünden büyük bir önemi haizdir. Ayrıca kız çocuklarının eğitimi meselesi üzerinde de önemle durulmuştur.

Bu çalışmanın amacı, Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde cinsiyeti, cinsiyet tutumları içinde kadının rolünü, cinsiyet/toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumundaki etkenlerin neler olduğunu, toplumun kız çocuklarının bakış açısını, kız çocuklarının eşit olmayan yaşam şartlarına maruz kalmalarını, genel haklar arasında en önemli sırada yer alan eğitim hakkının kız çocukları için geçerli olma durumunu, toplumun eğitime yaklaşımını ve kız çocuklarının eğitim durumunun ihmal edilmesi halinde toplumda meydana gelecek sorunları nasıl ortaya koyduğunu göstermektir.

Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde cinsiyet/toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rolleri yaratan etkenler nelerdir?
- Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde eğitime dair konular ve kız çocuklarının eğitimi sorunları nelerdir?
- Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde, kadına yaklaşımda dil ve üslup sorunları nelerdir?

Sınırlılıklar

Bu çalışma, Ayla Kutlu'nun yetişkinlere hitap eden dört hikâye kitabında (*Hüsniyusuf Güzellemesi*, *Sen de Gitme Triyandafilis*, *Mekruh Kadınlar Mezarlığı* ve *Zehir Zıkkım Hikâyeleri*) yer alan otuz beş hikâyenin toplumsal cinsiyet rolleri ve kız çocuklarının eğitimi sorunu açısından çözümlenmesiyle sınırlıdır.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Creswell (2005: 219)'e göre dokümanlar nitel araştırmalarda önemli bir veri kaynağıdır ve hem özel hem de resmi dokümanları içerebilir. Bu çalışmada incelenen dokümanlar, araştırmanın amacına uygun olarak Ayla Kutlu'nun dört hikâye kitabındaki otuz beş hikâyedir.

Verilerin Toplanması

Çalışmada veriler, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesine göre toplanmıştır. Doküman incelemesi, “yapılacak olan çalışma ile ilgili mevcut kayıt ve belgeleri toplayıp belirli norm veya sisteme göre kodlayıp inceleme işlemine” (Çepni, 2012: 116) denir.

Ayla Kutlu'nun dört hikâye kitabı mevcuttur. Araştırmanın güvenilir biçimde yürütülmesi için öncelikle yazarın bu kitaplardaki hikâyelerinin hepsi (toplam 35 hikâye) okunmuş; hikâyelerdeki eğitim sorunu, bunun kız çocuklarına yansımaları, cinsiyet rollerinin belirlenmesindeki etkenler teker teker fişlenmiştir. Daha sonra çalışmayla ve yazarla ilgili literatür taranarak daha önce yapılan çalışmalar, yazılan makale ve tezler incelenmiş; yazarın hayatı, sanat anlayışı hakkında bilgi edinilmiştir. Ayrıca bazı kaynak, makale ve tezler için YÖK Tez Araştırma Merkezinden ve kaynakçada belirtilen internet sitelerinden yararlanılmıştır.

Aşağıda tabloda, yazarın çalışmada kullanılan otuz beş hikâyesinin tanıtımı yapılmıştır.

Tablo 1. Hikâyelerin tanıtımı

Sıra No	Eser Adı	Sayfa Sayısı	Erkek Figürler	Kadın Figürler	Konu
1	Eski Bir Çocukluğun Ardında	10	Bahçıvan, ağabey, bakkal	---	Başkarakterin çocukluğunun savaş yıllarına rastlaması ve çocukluğunun geçtiği mahalleyi

					ziyaret edip anlatması
2	Hüsniyusuf Güzellemesi	48	Ökkeş, öğretmen, Habip, Sadettin, Bekçi, Emine'nin dedesi, İlhami, Hüsnü, Ömer, Hüseyin	Emine, Fatma, Türkücü Zehra, Ökkeş'in karısı, Sevim, Hadiye	14 yaşında okumayı seven Emine'nin istismara uğraması ve yoksulluk sonucu okulu bırakması, daha sonra yaşadıkları
3	Mikail Usta	12	Mikail, İbrahim, Hüseyin	Fethiye, Edibe	Duvar ustası olan Mikail'in hayatı
4	Belirsiz Sızıyla Bir	32	Halil, Mustafa, Müdür, Şükrü Kaya, Emin Erişirgil, Halil'in oğlu, Halil'in babası	Sekreter kız, Halil'in annesi, Gümüş, Güzel, Halil'in karısı	Babasını sevmeyen, okulda okuyacak koşulları olmayan Halil Bey'in bir bodrum katında şef olarak geçen hayatı
5	Uzaklıklardan Yalnızlıklarda n	13	Dayı, baba (üvey), Levent	Abla, yenge, nine, anne	İsmi verilmeyen on dört yaşındaki bir çocuğun yaşadıkları
6	Sonbahar Hikâyesi	10	Sigara satan adam, askere giden genç	Kör yaşlı kadın, genç kadın	Bir ailenin tren istasyonunda oğullarını askere uğurlaması
7	İzinli	22	Cevo, Ümit, Gülsen'in kocası, Gülsen'in oğlu	Gülsen, Güllü, cezaevindeki kadınlar, gardiyan	Bir bayram günü dışarıdan gelen ziyaretçinin ısrarlar üzerine Cevo adında dört yaşındaki çocuğu bir günlük dışarı çıkarması
8	Bal Biriktiren Kız	7	Baba	Kız çocuğu	Bir kızın babasına özlemi
9	Babaya Çiçek Götürmek	15	Baba, şoför, erkek kardeş,	Yıldız, Nahide, kız kardeş	Komünist bir babanın tutuklandığı

			arkadaş		gün ve sonrası
10	Sen de Gitme Triyandafilis	56	Mösyö Antuvan, Mayör Portal, Niko, Pierre, Sultan'ın kocası, askerler, şoför, Rıfat, Mustafa, Halef, Eren	Sultan, Triyandafilis, Madam Teodora, Aleksiya, Elenia, komşular	Zekâ geriliği olan Triyandafilis adında kızın bir Fransız askerine aşık olmasından sonra yaşananlar
11	Altın	21	Ninenin kocası, avcı	Nine, kız çocuk, Bibi Esmâ, köy kadınları	Altın bulma umuduyla dere kenarına giden kadının avcıyla birlikte olması, hamile kalması ve kocasının doğan bebeği öldürmesi, öfkeyle geçen bir ömür
12	Eski Bir Türkiye Ağıt	13	Sabit, Nihat, baba	Şadiye, anne	Küçük bir kızın gözünden halasının hayatı
13	Gitmeyi Bilmek	20	Kayınbaba, Nesim, baba, Zeki Arsuzi, Edip, Yahya, Ömer	Sariye, Ömer'in karısı, anne	Fransızlara yardım ettiği için kaçak olan Nesim'in on yıl sonra baba evine dönmesi ve yaşadıkları
14	Gülperi	13	Çolak Ahmet, davulcu, Enver, Reis, Zurnacı, Bestami, Ömer, Hilmi, Raif Cabir, Hamit	Şerife (Gülperi), Çiçek, Hilmi'nin annesi, Kız arkadaşlar, Reis'in karısı	On iki yaşında cinsel istismara uğrayan kızın ailesi tarafından reddedilmesi, kötü yola düşmesi
15	Üçgenin Perişan Kenarı	20	İlyas, Sadık	Saime, yurttaki kızlar, aşçı, bulaşıkçı	Ellisini aşmış yurt müdiresinin, genç muhasebecisiyle birlikteliği ve yurttaki kız

					öğrencilere duyduğu öfke
16	Can Kuşu	11	Polis, baba	Garip kadın, nine, Fahrünnisa, Meziyet	Kim olduğu bilinmeyen bir kadının ölümünden sonra aynı mahallede yaşayan Meziyet adındaki küçük kızda görülen değişiklik
17	Bütün Yeşiller... Bütün Maviler...	16	Baba, Nimetullah	Suzan, Babaanne, Leyla	Babası ve babaannesiyle yaşayan küçük bir kızın sevgiye olan ihtiyacı
18	Ay ve Su	8	Hrisko, Yerasim, ağabey, anlatıcı, garson	Maro	Hastane odasında yatan kadını çocukluk aşkının ziyaret etmesi ve anlattıkları
19	Bir Varmış	11	Ebubekir, Ekber, Mikdad, muhtar, Sefer	Bahubike, Seteney, Mücevher, Zübeydat, Aybike	Kocası ve iki oğlu ölmüş, gelinleri, kızı ve torunuyla başından geçenlere karşı dik duran bir kadının hayatı
20	Mekruh Kadınlar Mezarlığı	26	Hamit, Şahid, müdür, tiyatoracılar , hoca, köyün erkekleri	Ayşad Bahu, Dürriye, Hediye, müdürün karısı, Nazlı, Hediye'nin annesi	Dul bir kadın olan Hediye'nin namus cinayetine kurban edilmesi ve kadına yaklaşım şekli
21	Süsen Gitti	23	Dede, amca, Mustafa, hoca	Süsen, Sebahat, bibi, Zerşan, Sebahat'in annesi	Köye yapılan baskın sonucu asker kaçağı babasının alınmasıyla akli dengesini kaybeden kız
22	Mercan'a Güzelleme	45	Rasim, köyün erkekleri, Ağa Maruf,	Mercan, Fehime, ebe, kuma, babasının	Güzelliği dillere destan Mercan'ın dedesi

				Erol, çarşı esnafı	görüştüğü kadın	yaşındaki adama on altı yaşındayken üçüncü eş olarak verilmesi ve sonrası
23	Ormanda Bir Deniz Kabağu Gibi	12	Petros, Hanna, Nurdan'ın babası	Nurdan, öğretmen, mendil aldığı öğrenci, Nurdan'ın annesi, Hanna'nın ninesi	Küçük kızın mahalle arkadaşıyla zorluklar içinde geçen okul yılları	
24	Yılanlar, Yıldızlar	12	---	---	Tatile giden kahramanın göl kenarında gördüğü ölü yılanlardan korkması ve gece kaldığı otel odasından gökyüzünü izlerken gördüğü yıldızları yılanlarla ilişkilendirmesi	
25	Solgun Sarı Gül	Bir 67	Tuğrul, Nevit, Sencer,	Binnaz, Ayşen, Şen, Şeniz, Aliye, Maya, Mübahat	Antika satıcısının hayatı	
26	Kara Kayalar	19	Orta yaşlı adam, enişte, teyze oğlu	Papatya, teyze, orta yaşlı adamın karısı	Anne babası olmayan teyzesiyle yaşayan kız çocuğunun cinsel istismara uğraması ve kullanılması	
27	Tanıklar	11	Baba, ağabey, Sefer	Aybike Bahu, anne, babaanne, anlatıcı	Üç çocuk sahibi yirmisekiz yaşında kadının kaynanası tarafından oğluna layık görülmemesi ve çocuklarının gözü önünde	

				uğradığı şiddet	
28	Matmazel Dimitra'nın Bitmemiş Hikâyesi	49	Kiryе Dimitri, Samim, Nikola, Cengiz, Zekeriya	Birsen, Saniye, Matmazel Dimitra, Mürvet, Vivet, Penelope, Mariya, Evdoksiya, Flora, Nurvefa, Nadya	Okula gönderilmeyen Dimitra'nın ömrünü terzilik yaparak geçirmesi, ailesi uğruna yaptığı fedakârlıklar
29	Ödeşme	15	Emin, Vartan	Zaruhi, Helin, Vartan Ağa'nın annesi	Zaruhi Hanım'a Helin'in minnettarlığı, ömür boyu ayrılmamaları
30	Uzaklarda Kalan	19	Marsilyalı, Hüdai, Hüdaverdi, işçi	Gelin, kaynana, hasta kadın	Tehcir Kanunu sonucu kaynanası ve sekiz günlük bebeğiyle yollara düşen gelinin başına gelenler
31	Yaşamın Şiiri	13	Baba, ağabey, August, Dilber'in kocası	Üvey anne, Dilber, Christiana	Aile baskısına dayanamayıp kaçan okumuş kadının yanlış evliliği ve sonrası
32	Piç	21	Harun, Mahmut, dayı, İsfendiyar, polis	Zühre, Azize	Annesiz, babasız, sağır ve dilsiz Zühre'nin bir eve hizmetçi olarak verilmesi ve yaşadıkları
33	Ful ve Kül	29	Argun, baba, Cengiz, Ağabey	Elmas, anne	Elmas'ın, Argun adındaki serseriye âşık olup okulu bırakması ve başına gelenler
34	İpekböceği Bakıcısı	22	Baba, ağabey, anlatıcının kocası, Arif	Komşu kadın, Ahraz, anlatıcı, anne, abla	Ermeni isyanları sonucu evleri yakılan Ermeni kadının yaşadıkları

35	Terlik	11	Koca, baba, ağabey	Anlatıcı, anne	Âşık olduğunu düşünerek evlenen kadının hayal kırıklığı
----	--------	----	--------------------	----------------	---

Çalışma Materyali

Bu araştırmanın çalışma materyali Ayla Kutlu'nun *Hüsnüyusuf Güzelleme*, *Sen de Gitme Triyandafilis*, *Mekruh Kadınlar Mezarlığı* ve *Zehir Zıkkım Hikâyeler* adlı dört kitabındaki hikâyelerdir.

Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Bu çalışmada elde edilen veriler betimsel analizle çözümlenmiştir. İçerik analizine göre daha yüzeysel olan bu analizde elde edilen veriler, önceden belirlenmiş başlıklar altında özetlenir ve yorumlanır. Bu analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 224).

Veriler toplandıktan sonra çalışma için betimsel analiz yöntemine uygun bir çerçeve oluşturulmuş ve temalar belirlenmiştir. Temaları belirleme sürecinde alanyazın taranmış, benzer çalışmalara bakılmıştır. Ayrıca iki alan uzmanının görüşüne de başvurulmuştur. Daha sonra araştırmacılar alan uzmanlarının görüşlerini ve literatür taramasından elde edilen bilgileri de dikkate alarak temaları belirlemiştir.

Geçerlilik ve Güvenirlik

Doküman incelemede, geçerlilik ve güvenirliliğin sağlanması için verilerin inandırıcılığı büyük önem taşımaktadır. Verilerin açık ve tutarlı sunulması ve bir başka araştırmacının teyidinin alınması önerilmektedir (Cansız Aktaş, 2014: 365).

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirliliğin sağlanması için önerilen en önemli yollardan birisi de alan uzmanı bir başka araştırmacının görüşüne başvurmadır. Başvurulan uzman, araştırmanın desenine, toplanan verilere, analiz şekline, elde edilen bulgu ve sonuçlara eleştirel bir gözle bakar ve dönüt verir. Uzman bu süreçte ya araştırmacı ile birlikte değerlendirme toplantısı yaparak kendisine aktarılan süreçle ilgili değerlendirmelerde bulunur. Ya da araştırmacının kendisine gönderdiği bütün verileri inceledikten sonra görüşünü araştırmacıya bildirir. Her iki yaklaşımda da asıl amaç, araştırmacının yaklaşımının geçerliğini değerlendirmek ve başka bakış açısıyla geri bildirimde bulunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Bu çalışmada temaların belirlenmesi, verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamalarının tamamında uzman görüşüne başvurulmuştur. Her aşamada araştırmacı, elde ettiği verileri bazen uzmanla bir araya gelerek değerlendirmiş, bazen de uzmana göndermiş ve geri bildirimini almıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde çalışmanın verilerinden elde edilen bulgular ele alınmış ve yorumlanmıştır.

Ayla Kutlu'nun Hikâyelerine Yansıyan Cinsiyet/Toplumsal Cinsiyet Roller ve Bu Roller Yaratın Etkenler

İncelenen hikâyelerde kadınların genel olarak aynı rollerde karşımıza çıktığı, meslek rolleri tespit edildiğinde ise ev ve ev etrafında şekillenen mesleklerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Tablo 2'de görüldüğü gibi geleneksel toplumlarda kadının rolü daha çok ev etrafında şekillenir. Hikâyelerde geçen erkek figürlerin ise çalışma alanları çoğunlukla ev dışındadır. Aşağıdaki tabloda hikâyelerdeki kadın-erkek rolleri ve meslek rolleri yer almaktadır. Tabloda her hikâyenin bulunduğu satır kendi içinde üç satıra bölünmüştür. İlk satıra karakterin aile içindeki rolü, ikinci satıra toplum içindeki rolü, üçüncü satıra ise ev içi emekleri yazılmıştır.

Tablo 2. Cinsiyet rolleri ve mesleki rollerle ilgili dağılım¹

Sıra No	Eser Adı	Kadın rolleri	Rolleri/Mesleki rolleri	Erkek rolleri	Rolleri/Mesleki rolleri
1	Hüsnüyusuf Güzelleme	Anne, evin kızı, eş	Baba, eş, erkek çocuk, dede		
		Çamaşırcı, hamal, tezgâhtar, bohçacı	Öğretmen, şoför, kalaycı, araba tamircisi		
		Örgü örmek	---		
2	Mikail Usta	Anne, kız çocuk	Baba, ağabey, erkek çocuk		
		---	Duvarcı, sıva ustası, badanacı		
		Yemek pişirmek, çocuğun bezlerini yıkamak, doğumda ebeye yardımcı olmak	---		
3	Belirsiz Bir	Eş	Baba, eş		

¹ Bu tabloya kadın kişilerin olmadığı, kadın ve erkek rolleri ile meslek rollerinin belirgin olmadığı "Eski Bir Çocukluğun Ardında" ve "Yılanlar, Yıldızlar" hikâyeleri alınmamıştır.

	Sızıyla	Sekreter, müdire	Memur, şef, müdür, başöğretmen, muhtar
		Yemek yapmak	---
4	Uzaklıklardan Yalnızlıklardan	Abla, nine, yenge, anne	Dayı, baba, eş
		Elbise onarmak, erzak hazırlamak	Bekçi, inşaatçı
		---	---
5	Sonbahar Hikâyesi	Anne, nine	Erkek çocuk
		---	Sigara satmak, asker
		Pantolon dikmek, bez dokumak, nakış işlemek, yemek yapmak	---
6	İzinli	Anne	Baba, erkek çocuk
		Meydancı, gardiyan	Jandarma
		---	---
7	Bal Biriktiren Kız	Kız çocuğu	Baba
		---	---
		---	---
8	Babaya Çiçek Götürmek	Kız kardeş, anne	Baba, erkek kardeş
		---	Şoför, asker
		Bulaşık yıkamak, örgü örmek	---
9	Sen de Gitme Triyandafilis	Komşu, anne, kız çocuk, kız kardeş	Baba
		Hizmetçi, aşçı, çamaşırcı	Bekçi, asker, ocakçı, balıkçı
		Yemek yapmak, çapa toplamak	---
10	Altın	Nine, kız çocuk, anne, torun, eş	Eş
		Kapıcı	Köşker, kapıcı
		Hasır örmek, bulgur ayıklamak, çorap örmek	Yemeni yapmak, hasır örmek, avcılık
11	Eski Bir Türkiye Ağıt	Hala, anne, yeğen	Enişte, eş, baba
		---	Asker, hattat, doktor
		Hayvan beslemek, süt satmak, yoğurt yapmak	---
12	Gitmeyi Bilmek	Eş, anne, evin kızı, gelin	Kayınbaba, baba, eş, erkek çocuk
		İşçi	Çevirmen, haberci, esnaf, gazeteci
		---	---
13	Gülperi	Nine, torun, kız çocuk, anne, eş	Eş, baba, dede, kuzen
		---	Kahve işletmek
		Yemek yapmak	Sofra hazırlamak
14	Üçgenin Perişan Kenarı	Kız çocuk	---
		Müdire, aşçı, bulaşıkçı	Muhasebeci
		---	---

15	Can Kuşu	Nine, anne, kız çocuk	Baba
		---	Savcı, doktor, hamal, polis
16	Bütün Yeşiller... Bütün Maviler	Nakış işlemek	---
		Kız çocuk, babaanne	Baba
		---	Kaptan, bakkal
17	Ay ve Su	Sofra hazırlamak	---
		---	Ağabey, kuzen
		Şeker satmak	Ev geçindirmek, şeker yapmak, Astsubay
18	Bir Varmış	Yemek yapmak	---
		Gelin, kaynana, torun, kız çocuk, eş	Eş, erkek çocuk
		---	Mes dikmek
		Yün kırmak, çamaşır yıkamak, su taşımak, tavuk yemlemek	Hayvan otlatmak
19	Mekruh Kadınlar Mezarlığı	Anne, abla	Erkek kardeş
		---	---
		Bostanda çalışmak	---
		Kız çocuk, babaanne, anne	Baba
20	Süsen Gitti	---	---
		Ot toplamak, yemek yapmak, bez bağlamak, keçi sağmak, ortalığı süpürmek, ekmek pişirmek	Hayvan otlatmak
21	Mercana Güzelleme	Kız çocuk, eş	Baba, eş
		---	Esnaf, çerçilik yapmak
		Bulgur kaynatmak, yün eğirmek, oya yapmak, dikiş dikmek, kilim yıkamak, sabun yapmak	Bulgur kaynatmak, mısır toplamak,
		Kız çocuk, abla	Baba
22	Ormanda Bir Deniz Kabuğu	Zeytincilik, yağ-sabun yapmak,	Doktor, sülükçü
		Sebze kurutmak, çamaşır yıkamak, temizlik yapmak	---
23	Solgun Bir Sarı Gül	Anneanne, torun, hala, eş	Baba, eş
		---	---
24	Kara Kayalar	Yemek yapmak	Evi toplamak, bulaşık yıkamak
		Yeğen, kuzen, teyze	Enişte, kuzen
		---	Süt ve yumurta satmak
25	Tanıklar	Koyun otlatmak, süt sağmak	---
		Anne, babaanne, torun, kız çocuk	Baba, ağabey
		---	Dergi çıkarmak
		Cam silmek, ev süpürmek, çamaşır yıkamak, ütü yapmak, yemek pişirmek,	---

		mes dikmek	
		Anne, kız çocuk, eş	Baba, ağabey, eş
26	Matmazel Dimitra'nın Bitmemiş Hikâyesi	Terzi, aşçı,	Simit satmak, bisiklet tamircisi, halıcı, fotoğrafçı, nakliye komisyoncusu, antikacı
		Yemek yapmak, temizlik yapmak, toz almak, gözleme yapmak	---
27	Ödeşme	Anne, eş, gelin	Eş, baba
		---	Şoför
		Çamaşır yıkamak	---
28	Uzaklarda Kalan	Gelin, kaynana, eş, kız çocuğu	Oğul, eş, baba
		---	Asker, nüfus kâtibi
		Tavuk kesmek, çökelek düğümlemek	---
29	Yaşamın Şiiri	Anne, kız kardeş, kız çocuk, eş	Baba, ağabey, erkek kardeş
		Çocuk bakıcısı	Gazeteci
		---	---
		Yeğen, eş	Eş, koca
30	Piç	Hizmetçi, dükkân işletmek	Asker, polis, kuyu ustası, dükkân işletmek
		Ev işi, tavuk kesmek, kuyudan su çekmek, dikiş-nakış	---
31	Ful ve Kül	Anne, kız çocuk	Baba, erkek çocuk
		---	Asker, bisiklet tamircisi
		Ev temizlemek, yün yıkamak	
32	İpekböceği Bakıcısı	Abla, anne, eş	Baba, eş, ağabey, kayınbaba
		Hizmetçi,	İpek dokuma satıcısı, kaymakam
		Sofra hazırlamak, ipekböceği yetiştirmek, yemek yapmak	---
33	Terlik	Eş, anne	Eş, baba, ağabey
		---	Eskici
		Sofra hazırlamak, çamaşır yıkamak	---

Tablo 2'ye bakıldığında kadınların daha çok ev içi işlerle meşgul oldukları, erkeklerin ise dışa dönük işlerden sorumlu oldukları görülmektedir. Anne, abla, baba, ağabey gibi cinsiyet rolleri biyolojik yapının özelliğidir. Fakat mesleki roller, toplumsal cinsiyet rolleri sonucunda oluşmaktadır. Hikâyelerde evi temizleme, yemek yapma, çocuk bakma kadınların asli görevi olarak işlenmiştir. Hikâyelerde genel olarak kadınlar toplum tarafından kendilerine vazife olarak

biçilen rolleri yapmaya maruz kalmıştır. Erkek figürlerin ise çalışma alanları çoğunlukla ev dışında olmaktadır. Bunun yanında kadınların evi geçindirmeye yardımcı olmak için bazı dışa dönük işler de yaptıkları görülmektedir. Örneğin “Piç” adlı hikâyede kadının kocasına yardım etmek için dükkân işletmesi ya da “Altın” adlı hikâyedeki nine ve kocasının kapıcı olarak çalışması buna örnek gösterilebilir. Erkeklerin de hikâyelerde ev içinde birtakım işler yaptığı görülmektedir. Örneğin hikâyelerde erkeğin hasır ördüğü, mes diktığı, sofraya kurduğu şeklindeki örneklerle rastlanmaktadır.

Tablonun geneline bakıldığında, kadınların cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili yerine getirdikleri birçok sorumlulukları vardır. Ev dışında yapmış oldukları icraatlar maddi değeri olmayan, sıradan, günlük işlerdir. Oysa erkeklerin genellikle toplum tarafından saygınlığı olan mesleklerde çalıştıkları; kaymakam, öğretmen, gazeteci, polis, asker olabildikleri gözlenmektedir. Bu durum kadının ve erkeğin toplumdaki saygınlığını etkilemiştir.

Kutlu'nun *Zehir Zıkkım Hikâyeler* kitabında geçen “Matmazel Dimitra'nın Bitmemiş Hikâyesi”nde Kırye Dimitri'nin “Evdeki dört kız, göz açıp kapayana gelinlik kız olacak, drahoma isterler, düğün, dernek gerekir... Bunlar sinirini bozar herifin. Bütün dertlerinin çaresi ise oğul sahibi olmak” [*Zehir Zıkkım Hikâyeler (ZZH): 51*] sözlerinden de anlaşıldığı gibi millet ve din farkı olmaksızın erkek çocuk isteği birçok toplumda vardır. Aynı isimli kitapta geçen “İpekböceği Bakıcısı” hikâyesinde büyük kızın “ev gelinlerle güçlenene kadar anam, oğul anası olmanın dışarılarda önemsenen ağırlığıyla keyif sürmekte” (*ZZH: 222*) sözleri, annesi için erkek çocuğun avantaj olarak görüldüğünü belirtir.

Aile, toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunu önemli derecede etkiler. Anne ve babanın çocuğa karşı takındığı tutum onun yaşamının her alanında hissedilir. *Zehir Zıkkım Hikâyeler* kitabındaki “Tanıklar” adlı kısımda annesi ve babası kavga eden çocuklar, kavgayı bastırmak için araya girer. Babaannenin “hadlerine mi düşmeliydi bunların kavgaya karışmak? Oğlunun saygınlığı tehlikede. Oğlunun gücü, aile reisliği, erkekliği, babalığı, onuru ve kendisinin yeri” (*ZZH: 43*) cümleleriyle, babaannenin zihninde erkeğin güç temsilcisi olması, erkek çocuk annesinin imajı, kadının yeri açıkça çocukların gözü önüne serilir.

İncelenen hikâyelerde cinsiyet rollerinin oluşmasını etkileyen etmenler arasında arkadaş gruplarının etkisine de rastlanır. *Sen de Gitme Triyandafilis* kitabında “Gülperi” adlı kısımda Şerife'den bahsederken yazarın kullandığı “kızlar hep bir aradaydılar. Kıkırdar, ağızlarını kapayıp yüzlerini saklayıp bakışlarını kaçıtırır, konuşur,

güler, ara sıra çapkın bakışlar atarlardı. Şerife hemen öğrendi bunları” [Sen de Gitme Triyandafilis (SGT): 140]] cümleleri, arkadaş ortamlarının cinsiyetçi tavırları öğretmesindeki rolünü açıkça ifade etmektedir.

Sosyalleşme hayat boyu devam eder. Bu durumda rollerin kazanılmasında çevrenin etkisi artmaktadır. “Yaşamın Şiiri”nde Dilber okumuş eğitimli bir kadındır. Bu düzeyde olmasının yalnız başına toplumu ve toplumun erkek çocuk isteğini değiştirmeye yetmediği “çocuklar evde mama bekliyor. Ev temizlik bekliyor. Oyuncaklar bile temizlik ve düzen bekliyor. Evdeki işsiz koca aynı şeyleri istiyor, üstüne şefkat bekliyor...” (ZZH: 145) sözlerinden çıkarılır. “İpekböceği Bakıcısı”nda geçen “kocasını birazdan gelecek. Sofrayı hazır ister. Öyle olmazsa kırıcı davranır. Çocuk doyurulmuş, uyutulmuş olmalıdır. Onun hakları böyle kesin çizgilerle çizilmiştir evliliğin en başında” (ZZH: 228) cümleleriyle kadının, evdeki rollerinin neler olduğundan bir kez daha bahsedildiği görülür. “Mercan’a Güzelleme”de yer alan “koca evinde avradın önce yemesi nerede görülmüştür?” [Mekruh Kadınlar Mezarlığı (MKM): 97]] cümlesiyle erkek yemek yemeden kadının (eşin) yemeğe başlayamayacağı ifade edilir.

Erkekler, hikâyelerde kadınlara göre daha rahat şekilde hayatlarını sürdürürler. *Zehir Zıkkım Hikâyeler*’de geçen “Terlik”te nine, kocasıyla olan yıllarını anlatırken “gece iniyor ve ilerliyordu. Çok geç kalır erkekler. Kendi dünyaları saydıkları bir atmosferden kolay kopamaz, hatta bazen hiç gelmeyiverirler...” (ZZH: 241) cümlelerini kullanır.

Cinsiyetçi tutumlar, kadını karamsarlığa, bıkkınlığa, umutsuzluğa götürür. “Terlik”te “dünyaya bir çocuk daha gelecek de ne olacak? Erkek olsa, evlenmeyi hayatının en önemli işi sayacak, üç ay sonra da ‘yandım anam!’ diye bağırarak. Kız olsa kefenle baba evine dönme tehdidiyle zehir yiyip zehir içecek” (ZZH: 248) şeklinde geçen bu cümleler, kadının tutsak bırakıldığı bir hayatın tanımıdır.

Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Kız Çocuklarının Eğitimi Meselesi

Hikâyelerdeki kız çocukları yoksulluk, erkek egemenliği, cehalet, kötü alışkanlıklar, kadının değersizliği, cinsel istismar, kötü yola düşme/düşürülme, şiddet, cinayet, intihar, namus, evlilik vb. nedenlerle okumamış ya da okutulmamıştır. Bu durumlar bazen okumama/okutulmamanın sebebiyken bazen de sonucu olmaktadır. Hikâyelerde yer alan kadın karakterlerin eğitim durumu ve rolleri ile ilgili bilgiler Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Hikâyelerdeki kadın karakterlerin eğitim durumu ve rolleri²

Sıra No	Hikâyenin Adı	Kadın karakterler	Eğitim durumu	Hikâyedeki rolü
1	Hüsnüyusuf Güzellemesi	Emine	Ortaokul sınıftan terk	1. Evin kızı
2	Mikail Usta	Fethiye	Bahsedilmemiş	Eş, anne
3	Belirsiz Bir Sızıyla	Gümüş	Bahsedilmemiş	Eski sevgili
4	Uzaklıklardan Yalnızlıklardan	Anne	Bahsedilmemiş	Anne
5	Sonbahar Hikâyesi	İsimsiz	Bahsedilmemiş	Nine
6	İzinli	Gülşen	Bahsedilmemiş	Anne
7	Bal Biriktiren Kız	İsimsiz (çocuk)	Bahsedilmemiş	Evin kızı
8	Babaya Çiçek Götürmek	İsimsiz (çocuk)	Ortaokul 1. sınıf öğrencisi	Kız çocuğu
9	Sen de Gitme Triyandafilis	Triyandafilis	Bahsedilmemiş	Evin kızı
10	Altın	Nine	Bahsedilmemiş	Eş
11	Eski Bir Türküye Ağıt	Şadiye	Okuma-yazması yok	Eş, anne, hala
12	Gitmeyi Bilmek	Sariye	Bahsedilmemiş	Eş, anne
13	Gülperi	Şerife Gülperi	Bahsedilmemiş	Evin kızı, torun
14	Üçgenin Perişan Kenarı	Saime	Bahsedilmemiş	Sevgili
15	Can Kuşu	Meziyet	Bahsedilmemiş	Evin kızı
16	Bütün Yeşiller... Bütün Maviler	İsimsiz (çocuk)	İlkokul okumakta	Evin kızı
17	Ay ve Su	İsimsiz	İlkokul terk	Eş, arkadaş, yenge, anne
18	Bir Varmış	Bahubike	Bahsedilmemiş	Anne, eş, kaynana, gelin
19	Mekruh Kadınlar Mezarlığı	Ayşad Bahu	Bahsedilmemiş	Nine
20	Süsen Gitti	Süsen	Okumamış	Kız çocuk
21	Mercana Güzelleme	Mercan	Okula gitmemiş	Evin kızı, eş, kuma
22	Ormanda Bir Deniz Kabuğu Gibi	Nurdan	İlkokul okumakta	Evin kızı
23	Kara kayalar	Papatya	Bahsedilmemiş	Yeğen
24	Tanıklar	İsimsiz	İlkokul mezunu	Anne, eş
25	Matmazel Dimirta'nın Bitmemiş Hikâyesi	Matmazel Dimitra	Okula yollanmaz	Evin kızı, baldız, abla
26	Ödeşme	Helin	Bahsedilmemiş	Gelin, anne,

² Bu tabloya sadece kişileri kadın olan hikâyeler alınmıştır.

				nine
27	Uzaklarda Kalan	İsimsiz	Okumamış	Gelin
28	Yaşamın Şiiri	Dilber	Doktora yapmakta, üç dil biliyor	Kız çocuk, eş, anne
29	Piç	Zühre	Okumamış	Hizmetçi
30	Ful ve Kül	Elmas	Lise terk	Evin kızı
31	İpekböceği Bakıcısı	İsimsiz	Bahsedilmemiş	Eş, kız çocuk, komşu
32	Terlik	İsimsiz	İlkokul mezunu	Eş

Tablo 3'te hikâyelerdeki kadınların eğitim durumu analiz edilmiştir. 35 hikâyenin 17'sinde kadınların eğitim durumundan bahsedilmemiştir. Geriye kalan kadın hikâyelerdeki kadın karakterler ise çeşitli sebeplerle okulu terk etmiş ya da hiç okutulmamışlardır. Sadece bir hikâyede (Yaşamın Şiiri) kadın karakterin eğitim düzeyinin iyi olduğuna rastlanmaktadır.

Eğitim hayatın bir parçasıdır, hayatı şekillendirir. Oysa hikâyelerde kadınların eğitim durumu göz ardı edilmiş, kız çocuklarının okutulmasına sıcak bakılmamıştır. Mesleki rolleri de etkileyen eğitim durumunun düşük olması birçok olumsuzluğa sebep olmuştur.

Eğitim durumunun düşük olmasının ortaya çıkaracağı başlıca sorunlardan biri yoksulluktur. Yoksul gruplar arasında kadınlar çoğunluktadır. “İzinli” adlı hikâyede Güllü, ekmek parası kazanmak için ortalıkta ölü fare artıklarını temizleyen bir kadındır. “Günde iki buçuk lira kazanıyor Güllü. İki çocuğu var ve bir ekmek iki lira” [Hüsnüyusuf Güzellemesi (HG): 142)] diye anlatılır.

Eğitim durumu zayıf bireylerin çoğunlukta olduğu toplumlarda cehalet yaygındır. Nitekim incelenen hikâyelerde de cehaletin yaygın olduğu örneklere rastlanmaktadır. Doktora gitmeye sıcak bakılmaması ya da çocuğu olmayanların kusuru kadınlarda araması bunun örneklerindedir. “Mercan'a Güzelleme”de bu durum, “genç kadın istemişti, çocuğu olsun diye. Amma Mercan da kusurlu çıkmıştı. Bu işin ustası kadınlardı. Yarından tezi yok ablaları ile birlikte şifa aramaya çıkmalıydılar... Doktor hariç, Ağa Maruf doktorlara inanmıyordu” (MKM, 103) şeklinde anlatılır. Cehaletin yaygın olduğu toplumlarda, kötü alışkanlıklar da yaygın olur. Söz konusu alışkanlıklar daha çok özentî yoluyla yayılır. “Uzaklıklardan Yalnızlıklardan” adlı hikâyede küçük bir erkek çocuğu için dayısı en önemli modeldir. Ona özenir, sürekli onu anlatır. Kötü alışkanlıkları da ondan öğrenir. Hikâyedeki çocuk, sonraki yıllarda sigara içmesiyle ilgili olarak “ne zaman başladığımı hatırlamam. Her hal ona da dayım başlatmıştır” (HG: 114) der.

Kutlu'nun hikâyelerinde geçen kadınların hemen hemen hepsi eğitimsiz, arka planda bırakılmış, pasif karakterler olarak görülür. "Gülperi"de hayat kadını olmaya zorlanmış çaresiz bir kadının "bakma öyle ıslak koyungözlerini dikip. Neye yararsın sen ha? Neye?" (SGT: 133) sözleriyle aşağılandığı görülmektedir. "Ful ve Kül"de Elmas lise aşkı tarafından kullanılır, sokağa atılır. "Beni al. Ayağına bağ olmam. Mutlu oluruz, çocuklarımız olur. Seni her şeyden yüce tutarım. Hiçbir kadın benim sana vereceğim şeyleri veremez..." (ZZH: 203) sözleri Elmas'ın içine düştüğü durumu ifade eder. Çeşitli sebeplerle okutulmayan kız çocukları küçük yaşlarda evlendirilir. "Mercan'a Güzelleme"de Mercan tanıtılırken "okumayı, yazmayı harfleri çatacak kadar öğrenmişliği var. Doğum tarihini bilmiyor..." (MKM: 77) şeklinde vasıfsız olarak bırakıldığı ifade edilmiştir.

Ayla Kutlu'nun hikâyelerinde çokça işlenen konulardan biri de cinsel istismardır. "Gülperi" adlı hikâyede Şerife, *Hüsniyusuf Güzelleme*'nde Emine, "Kara Kayalar"da Papatya cinsel istismara uğrayanlardan sadece birkaç örnektir.

Erkek egemenliğinin hâkim olduğu yerlerde, kadının, erkeğin tutumuna aykırı davranması bir suç olarak görülür ve kadın şiddete uğrar. "Ormanda Bir Deniz Kabuğu Gibi"de çocuk yaşta annesinin intiharına şahit olan Nurdan'ın hayatı anlatılır. Annesi intihar etmeden önce babasıyla tartışır. "Babamın annemi tokatladığını duyduğunu, sonradan söyledi ablam" (MKM: 133) der. "Tanıklar" adlı hikâyede "... dayağın sınırlarını genişletti, tekme, küfür, yumruk... Ardından saçlarını eline doladı. Saçların yolunuyordu" (ZZH: 43) cümleleriyle bir çocuğun gözünden bir annenin şiddetin en kötüsüne maruz kalıp nasıl darp edildiği anlatılır.

Hikâyelerde kadın intiharlarına da sıkça rastlanmaktadır. "Ormanda Bir Deniz Kabuğu Gibi" adlı öyküde Nurdan'ın, annesinin intiharını "babamın başı çatının karanlık dörtgeni içinde yitmeden, dışardan sert bir kırılma sesi geldi... İki meleğin annemin ciğerlerinde kalan son havayı içlerine çektiklerini gördüm" (MKM: 133) şeklinde anlattığı görülür. "Terlik" adlı hikâyede "annenin 'bak bu evden beli kırmızı kuşaklı tertemiz bir gelin olarak çıkıyorsun. Ancak kefeninle dönebilirsin. Babanın şartı da kesin olarak budur'...." (ZZH: 244) dediği gelin, yaşadıklarına dayanamaz ve intihar eder.

Kutlu'nun hikâyelerinde anlatılan kadınlar mutsuz, çaresiz, evi çekip çeviren, başka şansları olmayan kadınlardır. "Eski Bir Türkü'ye Ağır"ta Şadiye, sevdiği erkekten karşılık bulamaz. Ailesinin bulduğu erkekle evlenmeye razı olur.

Hikâyelerde kaçarak evlenenler de vardır. "Gülperi"de "Raif Efendi'nin kızı Cabir'le kaçmış" (SGT: 142) sözleriyle köy

meydanındaki kalabalığın sebebinin bir kız kaçırma olayı olduğu ifade edilir. “Bir Varmış”ta Bahubike adlı kişinin kaçarak evlendiği belirtilir. “Terek Irmağı”nın sağ yakasındaki köyünden, sol yakanın en büyük avlusundaki Ebubekir’e kaçtığında on dokuzundaydı” (MKM: 9) diye anlatılır.

Ayla Kutlu'nun Hikâyelerinde Kadına Yaklaşımında Kullanılan Dil ve Üslupla İlgili Sorunlar

Anlaşma aracı olan dil işlevseldir. Kullanım yerine göre değişir, esnekler. Üslup ise dilin nasıl kullanıldığıdır. Dil ve üslup duygu ve düşünceleri anlatmakta yararlanan iki kavramdır. Bireyin yetiştiği çevre ve eğitim düzeyi, kullandığı dil ve üslup üzerinde etkilidir. Burada üzerinde durulacak şey, yazarın kullandığı edebî dil ya da üslup değil, hikâyelerinde öteki kişilerce kadına karşı kullanılan dil ve üsluptur. Bununla ilgili örnekler aşağıda yer almaktadır.

Hüsnüyusuf Güzelleme’nde Emine, kadının aşağılandığı, umursanmadığı bir çevrede büyümüştür. Emine’nin annesi, kızının hovardalığına duyduğu öfkeyi “işte buraya kadar. Nefsini soğuttun elin herifinin. Bir kez yeter senin gibi acemi orospulardan hevesin alınması için. İşte buraya kadar...” (HG: 47) hakaretleriyle ifade eder. *Sen de Gitme Triyandafilis*’te zekâ geriliği olan Triyandafilis’i evde tutmak zordur. Çoğu zaman kendisine temkinli yaklaşılır. “Yapma yavrum. Nerede o akıllı kızım benim?” (SGT: 17) gibi cümlelerle daha sakın bir üslup kullanılırken bazen de kızın bu durumu ile alay edilir. “Gitmeyi çok istiyorum ben de. Ama şartım var. Bu aptal Triyandafilis’i burada bırakalım, diyorum” (SGT: 20) cümlesi kullanılarak hakaret edilir.

“Can Kuşu”nda Meziyet, küçük bir kız çocuğudur. Bir gün olmadık sesler çıkarıp değişik tavırlar içine girince annesi Fahrünnisa önce şaka sanıp güler sonra gerçek olduğunu anlayınca kızını döver sonra da “babam gelene kadar burada kalacaksın, orospu dölü, dedi” (SGT: 174) diye hakaret eder.

Kadınlar, ailelerinden işittikleri hakaretleri aile dışındakilerden de işitmektedir. “Gülperi”de, Gülperi, metres olarak yanına sığındığı Enver’in hakaretlerine uğrar, istekleri dikkate alınmaz. Gülperi’nin hiçbir değerinin olmadığı “ne yapacaktım? Bedavaya mı besleyecektim senin gibi yol yordam bilmez orospuyu?” (SGT: 135) sözlerinden anlaşılır. “Kara Kayalar”da Papatya, cinsel istismara uğrar. İstismar eden orta yaşlı, isimsiz adamın “yollu bu. Küçükük görünse de orospu” (ZZH: 15) ifadesi, bir kız çocuğuna edilen hakaretlere ve söylenen aşağılayıcı sözlere örnektir.

Hikâyelerin genelinde kadınlara karşı kullanılan dil ağır, zedeleyici; üslup ise aşağılayıcıdır. Bu durum kadınları hakkını bilmez, erkeklerden korkar duruma getirmiştir. “Tanıklar”da kaynanası tarafından seilmeyen, kocası eğitilmiş olduğu halde kendisine hor davrandığı kadın, konuşacağı sırada kocasının “sus kadın!..”(ZZH: 37) diye bağırması, kadını hakkını savunamayacak hale getirmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Ayla Kutlu, edebiyatı toplumun sesini duyurmada kullanan yazarlardan biridir. Bu çalışma çerçevesinde, yazarın dört hikâyeye kitabında yer alan otuz beş hikâyesi, toplumsal cinsiyet rolleri ve kız çocuklarının eğitimi sorunu yönünden incelenmiştir.

Yazar eserlerinde kadınları işlemiştir. Bunu yaparken yazarın amacı kadın cinsiyetini yüceltmek değil, kadına hak ettiği değerin verilmesini sağlamaktır. Yılmaz (2004) da yaptığı çalışmada Ayla Kutlu’nun, kahramanlarını kadınca çizmekten, toplumsal kutuplaşmayı kadın-erkek ikilemine indirmekten kaçındığını ve insanı bütün olarak ele aldığını ifade ederek buna dikkat çekmektedir.

Yazarın hikâyeleri incelendiğinde genellikle namus cinayetleri, şiddet, intihar gibi durumlarla karşı karşıya kalan kadınların işlendiği görülmüştür. Hikâyelerde kız çocuklarının eğitimi sorunu, kanayan yaraların başında gelmektedir. Kadının okuması onu eve hapsedmiş, yaşamlarının geçtiği mekânlar, genellikle ev ve evin etrafı ile sınırlı kalmıştır. Hikâyelerde kadınlar sayıca fazla olsa da toplumda ve ailede söz hakkı ve olaylara etki bakımından yetersiz konumdadır. Erkeklerin ise hâkimiyet alanları daha fazladır.

Yazar hikâyelerinde kadınlara yönelik çeşitli (fiziksel, ruhsal, cinsel, sözlü vb.) şiddet türlerini birlikte işlemiştir. Barış (2016), fiziksel ve cinsel şiddetin tespitinin görece daha kolay olduğunu ancak sözlü, psikolojik ve ekonomik şiddetin görmezden gelinişini göz önüne aldığımızda Kutlu’nun öykü ve romanlarının bu görmezden gelinen tarafın aydınlatılmasına olanak verdiğini belirtmektedir. Balcı (2011), Kutlu’nun hikâyelerinde kadının, eşinin işlerine karışmayan, onunla aynı düşüncede olup olmadığına emin olmadığı, pasif, çaresiz, ev işleri ve çocuk bakımından başka elinden herhangi bir iş gelmeyen biri olarak betimlendiğini dile getirmektedir. Ertuş (2009) ise Ayla Kutlu’nun öyküleri üzerine yaptığı çalışmada, bu çalışmaya benzer sonuçlara vararak yazarın öykülerinde acılı, yalnız ve erkeklere boyun eğmek zorunda kalan kadınları ele aldığını, bu kadınların savaş ve toplumdaki feodal zihniyetin arasına sıkışarak çaresizlikleriyle ön plana çıktığını tespit etmiştir. Araştırmacı çalışmasında ayrıca bütün

bu durumlar karşısında “Ayla Kutlu'nun yarattığı kadınlar çaresizliklerini içlerine gömmeyi bilerek başkaldırıları ya da susuşlarıyla düzene karşı çıkmayı bilir. Bunun yanında Kutlu'nun yarattığı kadınlar başkaldırıları ya da suskunluklarıyla zihinlerden silinmeyecek kadar canlıdır” ifadeleriyle de farklı bir tespitte bulunur.

Çalışmada varılan sonuçlardan birisi de yazarın, hikâyelerinde, yük olarak görülme, itaatkâr bir anlayışa tabi tutulma gibi kadınların karşılaştığı sorunların büyük çoğunluğunun kaynağı olarak eğitimsizliği göstermesidir. Tablo 3'te de görüldüğü üzere Ayla Kutlu'nun hikâyelerindeki kadın kahramanların hemen hepsinin eğitim seviyeleri düşüktür. Hatta çoğunun eğitim durumlarından dahi bahsedilmemiştir. İncelenen hikâyelerde savaşlar, yıkımlar, namus üzerine ahkâm kesmeler, cinsel istismarlar, intiharlar, erken evlilikler çokça işlenmiş; eşitsizlik ve adaletsizlik umutsuz, karamsar, cahil bir toplum profilini ortaya koymuştur. Özellikle hikâyelerin yazıldığı dönem ve öncesi göz önüne alındığında bu durumun toplumsal bir problem olarak çeşitli roman ve hikâyelere yansıdığı görülmektedir. Oysaki kadının toplumdaki statüsü yönünden doğru yerde olması, ülkenin gelişimi açısından son derece önemlidir. Bu da Özyaydınlık (2015)'in de ifade ettiği gibi bilinçli ve nitelikli bir eğitim süreciyle gerçekleştirilebilir. Kayadibi (2003) ve Tor (2016) da yaptıkları çalışmalarda kız çocuklarının eğitim durumuna dikkat çekmiş ve kadınların eğitim imkânlarından yararlanma yollarının artırılmasını önermişlerdir.

Hikâyelerde kadınlar çeşitli rollerde yer almaktadır. En çok rastlanan rollerden biri de anne rolüdür (22 kez geçmekte). Yazar bu rolün önemine ve “annelik” gibi önemli bir vazifeyi yerine getiren kadının eğitimsizliğine yönelik sıkça vurgu yapmaktadır. Hikâyelerde okumayan kadının, annelik vazifesini icra ederken sorunlar yaşadığı, çocukla yakın temas kurduğu ilk yıllarda, çocuğu cinsiyetçi kalıplardan korumakta zorlandığı tespit edilmiştir. Toplumumuzda, özellikle erkek egemenliğinin baskı aracı olarak kullanıldığı ailelerde, anne olan bir kadının toplum tarafından oluşturulan birtakım özelliklere sahip olması ve bu özelliklere uygun olarak davranması gerektiği hissettirilmektedir (Meral, 2014).

Hikâyelerde işlendiği şekliyle okumamış, mesleği olmayan kadın, özellikle de kız çocukları dışlanma, istismar gibi problemlerin odağında olmuştur. Elmas, Papatya, Zaruhi, Emine bunlardan sadece birkaçıdır. Namus, erkeğe göre olan tanıma sığdırılmış; tanıma uymayan kadın, cinayetlere kurban verilmiştir. Kız çocukları, baskılardan ve haksızlıklardan kaçmak için evliliği çözüm yolu olarak görmüş ve erken yaşta evlenmiş ya da evlendirilmişlerdir. Kız

çocuklarının eğitimlerine devam etmelerini sağlamak yerine erken yaşta evlendirilmeleri, bu olumsuzluklara çare olmadığı gibi farklı bir takım sorunlara da yol açmıştır. Aile kurumunun evlilik adımını atma olgunluğuna sahip olmayan bireyler tarafından kurulması, kısa vadede bu aileye, uzun vadede ise toplumun geneline sorunlar dizisi olarak geri döneceği aşikârdır (Kıran, 2017). Nihayetinde hikâyelere konu edilen bu evlilik de çoğunlukla çözüm olmamıştır. Çünkü küçük yaşlardaki kız çocukları, evlendikten sonra da toplumun bir üyesi olan kocalarının benzer şekildeki muamelelerine maruz kalmışlardır.

Yazarın, hikâyelerinde, kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığı, okumayan kadınları ve kız çocuklarının eğitimi meselelerini yoğun olarak işleme, zaman zaman onun “feminist” bir yazar olup olmadığı tartışmalarına sebebiyet vermiştir. Ancak Ayla Kutlu üzerine bilimsel çalışmalar yürüten araştırmacılar, onun böyle bir yaklaşımdan uzak durduğu görüşündedir. Ertuş (2014), yazarın, tarafsız bir tavırla yorumu okuyucuya bıraktığını ifade ederken kendisiyle bir röportaj yapan Balcı (2011) da sanatçının, kadını birincil özne olarak kabul edip eserlerine de bu şekilde yansıttığını, yazın alanında kadını içeren konuların bütün bir toplumu ilgilendiren yönlerini cesur bir anlatımla işlediğini ancak kendisini hiçbir feminist düşüncenin içine oturtmadığını ifade etmektedir. Çopur (2018)’a göre ise aydın kadını, Anadolu kadını ve haksızlığa uğramış, ötekileştirilmiş kadını eserlerinin merkezine alan Ayla Kutlu, feminist bir yazar kimliğine mesafeli durarak eserlerinde kadına, insan ilişkileri çerçevesinde yaklaşır. Bu çalışmanın sonunda, araştırmacılar da oluşan kanı da aynı yöndedir.

Ayla Kutlu’nun dört hikâye kitabında yer alan otuz beş hikâyesi üzerine yapılan bu çalışmada toplumsal cinsiyet rolleri ve kız çocuklarının eğitimi sorunu ele alınmıştır. Hikâyelerde yer alan cinsiyet, cinsiyet tutumları içinde kadının rolü, cinsiyet/toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumundaki etkenlerin neler olduğu, toplumun kız çocuklarına bakış açısı, kız çocuklarının eşit olmayan yaşam şartlarına maruz kalmaları, toplumun eğitime yaklaşımı ve kız çocuklarının eğitim durumunun ihmal edilmesi, bunun bir neticesi olarak toplumda meydana gelen/gelecek olan sorunlar ve buna benzer daha birçok konu örneklerle incelenmiştir.

Ayla Kutlu’nun sadece hikâyeleri üzerine değil, bütün eserlerini kapsayan çeşitli çalışmaların yapılması halinde yazarın topluma vermek istediği mesajın daha iyi anlaşılabilceği düşünülmektedir. Böylece yazarın, kadın meseleleri başta olmak üzere toplumsal problemlere ışık tutan yaklaşım tarzından hareketle bu tür problemlere daha gerçekçi çözüm önerileri geliştirilebilecektir.

Kaynakça

- Akgül Gök, F. (2013). *Evli Kadın ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlgili Algılarının Aile İşlevlerine Yansımaları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atasü, E. (2011). Ayla Kutlu'nun Eserlerinde Feodalizm İmgeleri ve Feodalizm Eleştirisi. *Ayla Kutlu Edebiyatı 1. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 110-125). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Balcı, S. (2011). *Feminist Eleştiri Yöntemiyle Ayla Kutlu'nun Öyküleri Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Barış, B. (2016). *Ayla Kutlu'nun Eserlerine Feminist Eleştirel Bir Yaklaşım*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cansız Aktaş, M. (2014). Nitel Veri Toplama Araçları. Mustafa Metin (Ed.). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 337-371). Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J. W. (2005). *Educational Research: Planning, Conducting And Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. USA: Pearson Prentice Hall.
- Çepni, S. (2012). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon: Celepler Matbaacılık.
- Çilingir, A. E. (2006). *İran ve Suudi Arabistan'da Kadın*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çopur, G. (2018). *Ayla Kutlu'nun Romanlarında Yapı ve İzlek*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ertuş, A. (2009). *Ayla Kutlu'nun Öyküleri Üzerine Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ertuş, A. (2014). Ayla Kutlu'nun Öykülerinde Mekân. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(3), 695-714.
- Hatipoğlu, S. (2011). Ayla Kutlu'nun Son Romanı Asi... Asi'de Kent İmgesi. *Ayla Kutlu Edebiyatı 1. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 89-109). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kayadibi, F. (2003). Kadın Eğitiminin Önemi ve Kalkınmadaki Rolü. *Sosyoloji Konferansları*, 28, 19-31.

- Kıran, E. (2017). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Türkiye’de Çocuk Gelinler. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-8.
- Kutlu, A. (2011). Fuji Dağındaki Bir Damla Yağmur Suyu. *Ayla Kutlu Edebiyatı 1. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 25-35). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Küçük, M. (2015). Çalışma Hayatında Kadınlar ve Karşılaştıkları Sorunlar: Bir İşverene Bağlı Olarak Çalışan Emekçi Kadınlara İlişkin Bir Araştırma. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-17.
- Meral, D. N. (2014). *Ayla Kutlu'nun Cadı Ağacı ve Asi...Asi Romanları ile Doris Lessing'in The Summer Before The Dark ve The Sweetest Dream Romanlarının Kadın Karakterler ve Kadın Sorunları Açısından Karşılaştırmalı İncelemesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 33, 93-112.
- Özmete, E., & Yanardağ, M. Z. (2016). Erkeklerin Bakış Açısıyla Toplumsal Cinsiyet Rollerini: Kadın ve Erkek Olmanın Değeri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(1), 91-107.
- Pekel, E. (2019). Toplumsal Cinsiyet Rollerini ve Kadının Çalışma Yaşamındaki Konumu. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 30-39.
- Seven, M. A., & Engin, A. O. (2007). Türkiye’de Kadının Eğitimi Alanındaki Eşitsizlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 177-188.
- Tor, H. & Ağılı, E. (2016). Kadın ve Eğitim. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 67-74.
- Üstüner, B. (2011). “Çağdaş”- “Kadın”- “Yazar” Ayla Kutlu. *Ayla Kutlu Edebiyatı 1. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 39-44). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım Koyuncu, N. (2011). Tersine Akış: Bir Özyaşam Öyküsünde Benlik İnşası. *Ayla Kutlu Edebiyatı 1. Kadın Yazarlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (S. 311-327). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Yılmaz, A. (2004). *1980 Sonrası Kadın Romancılarımızın (Adalet Ağaoğlu - Ayla Kutlu - Ayşe Kulin Buket Uzuner) Romanlarındaki Kadına Bakışı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.